



Föderalismus és Decentralizáció Kutató Intézet létrehozása Magyarországon
Establishment of the Institute of Studies in Federalism and Decentralization in Hungary

*MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi
Kutatóközpont
Regionális Kutatások Intézete*

*Institut Européen
de l'Université de Genève*

A testvértelepülési kapcsolatok sajátosságai és az eredmények hasznosítása¹

Hajdú Zoltán

tudományos tanácsadó, MTA KRTK RKI

Bevezetés

Nyugat-Európában a testvértelepülési kapcsolatok a II. világháború után kezdetek nagyobb számban kialakulni, elsődleges céljuk az volt, hogy települési szinten, települési kertek között oldják fel a korábbi ellenséges országok polgárai közötti ellenséges viszonyokat. A kapcsolatrendszer a népi diplomácia fontos elemévé vált.

Az Európai Tanács 1984-ben felhívást intézett az akkori tagállamok polgáraihoz, hogy a testvértelepülési kapcsolatok tömeges formálásával szilárdítsák meg az emberek közötti szolidaritást, s építsék alulról is az európai tudatot és identitást.

Az Európai Parlament 1988-ban kiemelt támogatásáról biztosította a testvér települési mozgalmat, s igazi európai hivatásnak nevezték az alulról építkezést. Felhívták arra is a figyelmet, hogy ez a mozgalom nem csak az akkori átalakuló viszonyok között, de a jövő folyamatai szempontjából is jelentőséggel bír.

¹ A tanulmány a Svájci Hozzájárulás Testvértelepülési és Partnerségi Alap támogatásával készült

A kapcsolatok támogatásával két nemzetközi szervezet (az Európai Önkormányzatok és Régiók Tanácsa, valamint az Egyesült Városok Szervezete) kiemelten foglalkozik. A két szervezet adatai szerint 2004-ben mintegy 13 ezer európai település vett részt a mozgalomban (Bali I. – Ürmössy I. szerk. 2004).

Svájc sajátos helyzetben volt maga is a testvér települési mozgalom szempontjából: nem vett részt a II. világháborúban, így nem volt súlyos ellentét a frontokat megjárt emberek között, amit fel kellett volna oldani, s nem volt tagja az EGK-nak, majd az Európai Uniónak sem, hogy a különböző uniós döntések érdemi sürgetést jelentsenek az ottani települések számára. Svájc lényegében a hidegháború végével fordult a településközi kapcsolatok, különösen a keleti kapcsolatok fejlesztése felé.

A testvér- és partnertelepülési kapcsolatok a magyarországi települések (főként a városok) esetében már megjelentek a rendszerváltás előtt, de akkor elsősorban az akkori szocialista országok településeivel formáltak ilyen jellegű kapcsolatokat különböző magyar városok. Néhány finn kapcsolat is megjelenhetett, sőt különleges esetekben más országok kiválasztott településeivel is létrejöhetett hivatalos együttműködés.

A rendszerváltás időszakában nem csak az ország nyílt meg nagyobb mértékben nyugat felé, hanem az egyes városok, sőt községek is testvér települési kapcsolatokat alakíthattak ki. A kapcsolatok formálódása megindult, azokat különböző tényezők és körülmények segítették elő.

A magyar és a svájci települések közötti új típusú (testvér, partner) kapcsolatok formálódása a rendszerváltás időszakában indult meg. A kapcsolatok létrejöttében egyaránt szerepet kaptak hivatalos kezdeményezések, korábbi, illetve formálódó egyházközségi kapcsolatok, a Svájcban élő magyarok itthoni törekvései, s néhány esetben a svájci befektetések nyomán kialakuló új lehetőségek.

A testvér, partner települési kapcsolatok – különösen a kis népességű községek, kisvárosok esetében – általában megmozgatták a település társadalmának és intézményeinek (önkormányzat, iskolák, sportegyesületek, civil szervezetek) jelentős részét.

A kapcsolatok működésének legáltalánosabb hozadéka az, hogy egy-egy településről viszonylag sokan megfordultak a kapcsolatok révén Svájcban, új tapasztalatokat szereztek a maguk területén, s egyes esetekben ezek a tapasztalatok ténylegesen beépültek a helyi folyamatokba.

Mindegyik településközi kapcsolatban eredménynek tekinthető, hogy a partnerek megjelenítik egymás honlapjait a sajátjukon. Ezzel lehetőséget teremtenek a lakosság közötti szélesebb körű információáramlásra is.

Magyarország EU csatlakozása előtt 21 magyar, illetve svájci település között létezett testvérvárosi kapcsolat, két megye esetében (Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar) pedig megyék közötti partner kapcsolatokról lehetett beszélni.

A magyar Külügyminisztérium elsősorban a kétoldalú kulturális kapcsolatok szempontjából tekintette fontosnak az ország európai uniós csatlakozása után is a testvértelepülési kapcsolatok által generált hatásokat. 2004-ben a Sirnac és Helvécia, a Worb és Edelény, valamint a Meilen és Ebes közötti kapcsolatokat emelték ki.

Az egyedi kapcsolatok sajátosságai

Helvécia: egy település, mely már nevében is „Svájc”

A Bázelen 1843-ban született Wéber Ede a magyar kormány meghívására pedagógusként telepedett Magyarországra. Nyugalomba vonulása után Kecskemét és Kiskunfélegyháza közös határán nagy szőlőtelepet létesített „Helvécia” néven svájci tőkések közreműködésével. Az 1892-ben hivatalosan is településként elismert Helvéciára a Dunántúlról érkeztek magyar és német anyanyelvű családok. A település lélekszáma fokozatosan elérte az 500 főt.

Wéber a gazdasági tevékenységen túl szerteágazó kulturális missziót is teljesített, Petőfit fordította németre. A német nyelvtudás terjesztését kiemelt feladatnak tekintette az Alföld piacra orientálódó városaiban. Csak magabiztos nyelvtudás mellett látta megalapozottnak a gazdasági kapcsolatok kiszélesítését.

1996-ban a svájci nagykövet kereste fel Helvéciát, a látogatás apropója az volt, hogy ekkor készítették elő a „Helvécia” nevű települések (187 van a világon) világtalálkozóját. 1997-ben a nagykövetség segítségével jött létre a testvértelepülési kapcsolat a Turgau kantonban fekvő Sirnach városával. Az önkormányzat mellett a „Pro Helvécia Egyesület” a településközi kapcsolatok ápolásának a szervezője. Évente két alkalommal kerül sor szervezett találkozásokra. Az iskolák közötti kapcsolatok sikeresek, a diákcsera jelentős segítséget nyújt a helvéciai gyerekek idegen-nyelv tanulásához. A svájciak beutazó turizmusa a kapcsolatok révén fellendült. A hévizek hasznosítására közös programban is gondolkodtak.

A kistelepülései kapcsolatok jellegzetességei

A svájci testvértelepüléssel rendelkező kistelepülések között is a legkisebb Óbudavár, a maga mintegy 60 lakosával. A „tradicionalis balatoni háttértelepülés” jelentős részben országos szinten sikeres művészek által lakott községgé vált. Lényegében ennek köszönhető, hogy a svájci Lavin községgel (Graubünden kanton) testvér települési kapcsolatok jöttek létre. A kapcsolatok elsődlegesen baráti jellegű látogatásokat, az idegenforgalmi tapasztalatok hasznosítását jelentik.

Abaliget elsősorban az idegenforgalmi és turisztikai fejlesztések területén szerezhethet új impulzusokat és tapasztalatokat a svájci Knonauval kialakított testvérvárosi kapcsolatok révén. A két település a helyi környezetet érintő környezetpolitikai területen is gyümölcsözően együtt tud működni.

Szentbékállá (mintegy 250 fő) 2001-ben írta alá a testvértelepülési megállapodást a svájci Dürten községgel. A településközi kapcsolatok dinamikusán fejlődtek és sokszínűvé váltak. Nem csak a hivatalos kapcsolatok eredményesek, hanem turisztikai területen a lakosságközi és a civil szervezetek közötti kapcsolatok is megerősödtek. A látogatások gyakoriak, az igazi haszonélvezői a kapcsolatoknak a fiatal korosztályok.

Jász-Nagykun-Szolnok megye és települései a rendszerváltástól kezdve tudatosan formálták, és sokszínűvé tették a nemzetközi kapcsolatokat. Jászágó 1994-ben – a korábbi egyházközségi kapcsolatok bázisán alakított ki testvér települési kapcsolatot Heitenried-Freiburg községgel. Jászládány 1993-ban Basserdorffal fűzte szorosabbra a kapcsolatokat, de nem alakultak ki igazán érdemi hatások. Jászkisér 1994-1998 között Niederlenzzel formálta meg a településközi kapcsolatok alapjait. A megállapodást 1998-ban írták alá, majd több évi nagyon formális működés után 2010-ben újjáéledtek a kapcsolatok. Mindkét településen a külkapcsolatokért felelős baráti egyesület lett a kapcsolat mozgatója. A kapcsolat igazi haszonélvezői a diákok, akik főleg a nyári időszakban utaznak ki nyelvtanulásra. A helyi iskolában nyugdíjas svájci pedagógus segíti a német nyelv oktatását.

Tar község Malleray svájci településsel hozott létre testvérvárosi kapcsolatokat. Kölcsönösen megjelenítik egymást, illetve a kapcsolataik legalapvetőbb jellemzőit a honlapjaikon. Tar képviselő testülete annyira fontosnak tekintette a testvértelepülési kapcsolatokat, hogy a jegyzői pályázat kiírásakor 2011-ben megjelenítette, hogy: „Francia nyelvtudás a svájci Malleray testvértelepülési kapcsolatok ápolása miatt jelent előnyt”.

Tápiógyörgye egy sikeres, szinte minden tevékenységi kört átfogó, stabil testvérvárosi kapcsolatrendszerrel alakított ki. A Tápiógyörgye és a Wünnewil-Flamatt közötti kapcsolatok 1994-től formálódtak. A kapcsolat kialakításában meghatározó szerepet játszott Ódor László akkori svájci magyar nagykövet. A kapcsolatok formálódásában az intézményesülés meghatározó szerepet játszott: létrejött a Tápiógyörgye-Wünnewil-Flamatt Baráti Társaság Egyesület (1995. február), mely mozgatója lett a kapcsolatok kiszélesítésének. 1996-ban a két település polgármestere aláírta a testvérvárosi kapcsolatok létesítéséről szóló megállapodást. A megállapodásban több együttműködési terület (baráti kapcsolatok létesítése a két település polgárai között, a kultúra, a sport, az iskolák közötti együttműködés, az idegenforgalom, az ifjúsági kapcsolatok erősítése, a gazdasági kapcsolatok kialakításának támogatása, a hivatali ügyekben hasznosítható tapasztalatok megvitatása, az egyesületek közötti kapcsolatok támogatása) külön nevesített.

Érdemes Tápiógyörgye önkormányzati együttműködési eredményeinek összegző értékelését idézni: „A két település önkormányzatának testületei rendszeresen tájékoznak a partnertelepülés életéről. Időnként az egyesületek vezetőitől beszámolót kérnek. A helyi választások eredményeit rögtön közlik a másik féllel, s az új testületek személyes látogatást tesznek a testvértelepülésen. Ekkor a fogadó képviselő testület ismerteti községe örömeit, gondjait, terveit, s bejárják a település intézményeit, köztereit, miközben baráti beszélgetést folytatnak. A polgármesterek között rendszeres a levélváltás. A kapcsolat létesítése óta mindkét település polgármesterei személyes meggyőződésből és a hagyományokhoz, tapasztalatokhoz igazodva mindig kiemelten támogatták a kapcsolatot és ezt programjuk részévé tették. A tapasztalatok példát adnak és szemléletet közvetítenek. Rengeteg és felmérhetetlen jelentőségű az a tapasztalat, amely községünk vezetői, intézményeinek irányítói egy régen jól működő demokrácia viszonyai között működő ország életéről, az ügyek intézésének módozatairól és az emberi kapcsolatok gondozásának szintjéről kapnak. Egészen biztos, hogy a községünk életének utóbbi éveiben történt események, változások e tapasztalatokat, mint rejtett, de ható értékeket hordozzák, tükrözik” (www.tapiogyorgye.hu).

A kapcsolatot nem csak az önkormányzat, hanem minden érintett szervezet, intézmény rendkívül nagyra és pozitívan értékelte. Azt mondhatjuk, hogy a kapcsolatok rendszeressége és mélysége átfogja az egész település életét, s ilyen mély kapcsolatokkal másutt szinte nem lehet találkozni.

Ebes és Meilen kapcsolatai az egyházközségi együttműködésből nőttek ki. A két település lehetőségei jelentősen eltérőek, így egyfajta svájci segítségről beszélhetünk az

együttműködést illetően. 2008 után a gazdasági nehézségek hátrányos hatással voltak a kapcsolatok fenntartására.

A városok kapcsolatai szélesebb tartalmúak

Balatonföldvár 1991-től tart fenn testvérvárosi kapcsolatokat Steckborn svájci városkával, mely az Untersee tó központjaként hirdeti magát a hivatalos honlapján. A két város az idegenforgalmi tapasztalatok kicserélése mellett az iskolák közötti együttműködésben ért el sikereket.

Nagykőrös 1992-ben hívta életre „barátvárosi” kapcsolatait Thun városával. A kapcsolatokban egyaránt megjelentek oktatási, kulturális és gazdasági elemek, de a leginkább eredményesnek az iskolák közötti kapcsolatok tekinthetők.

Göd egy svájci kisváros Monthey (Montreux) felhívására jelentkezve 2007-ben alakított ki testvérvárosi kapcsolatokat. A kapcsolatok tartalmilag érintik az önkormányzati szféra egészét, a társadalmi szervezeteket. Kiemelt jelentősége van az iskolások szempontjából a kapcsolatok formálódásának és elmélyülésének.

Edelény 1998-ban alakított ki a svájci Worb városával jó partneri viszonyt. A hasonló nagyságú és részben adottságú települések több területen (oktatás, nyelvi képzés, kultúra) hasznosítják egymás tapasztalatait, illetve ismereteit. Az együttműködését a Magyar Külügyminisztérium is példaszerűnek minősítette 2006-ban.

A megyei jogú városok közül figyelmet érdemel a Sopron – Rorschach kapcsolat. Sopron széles földrajzi térben (Németországtól Japánig) megjelenő testvérvárosi kapcsolatai között a svájci kapcsolat a „közelség” miatt jelentős és megélhető. A kapcsolatok hozzájárulnak a város idegenforgalmi szerepének növeléséhez, valamint az iskolák közötti látogatásokon keresztül a fiatal polgárok ismereteinek gyarapításához.

Budapest I. kerülete svájci megkeresés nyomán 2002-től formálta együttműködését, majd kötött 1993-ban testvérvárosi kapcsolatot Carouge-vel, a lényegében Genf városba beépült községgel. A két önkormányzat működési feltételei között jelentős különbségek vannak, de a történelmi jellegű városi környezet okán nagyon sok hasonlóság is megjelenik. Az együttműködést az oktatási kapcsolatok dominanciája jellemzi, de az együttműködés eredményei megjelenhetnek az I. kerület várospolitikájának megújításában is.

A két önkormányzat jórészt az oktatási-kulturális kapcsolatokra koncentrálnak együttműködést alakított ki. A kapcsolat legnagyobb nyertesei a diákok, akik francia nyelvű

környezetben fejleszthetik nyelvismeretüket. A művészek cseréje jelentős eleme az együttműködésnek.

Megyei partnerkapcsolatok

Borsod-Abaúj-Zemplén megye 1998-ban alakított ki interregionális jellegű kapcsolatokat a svájci Jura kantonnal. A kapcsolatok a hivatali együttműködés szintjén, kis intenzitással fennmaradtak, de nem sikerült átfogó tartalommal megtölteni.

Hajdú-Bihar megye St Gallen kantonnal alakított ki partnermegyei együttműködést. A kapcsolatok a 2000-es évek elején intenzívebbek voltak, több kezdeményezés történt a kapcsolatok diverzifikálására, majd 2008 után teljes egészében kiüresedtek. A gazdasági nehézségek, a választások eredményei ként pozícióba kerülő új vezetések más módon viszonyultak a kapcsolatokhoz.

A Svájci Hozzájárulási Program Testvértelepülési és Partnerségi Pályázati Alap első kapcsolatépítő elemei

Kazincbarcika 2011-ben tette hivatalossá kapcsolatait a dél-svájci Sierre városával. A kapcsolatépítésre már a Svájci Hozzájárulási Program támogatásával került sor. Az elnyert mintegy 200 millió forint támogatást jelentős részben célzott munkahelyteremtésre fordítják. A turisztikai együttműködésben kiemelkedő jelentőségű a svájci tapasztalatok hasznosítása. Az együttműködés egyik hosszabb eleme lesz a testvérvárosi kapcsolatokról szóló szerződés aláírása.

Körmend az egészségmegőrzés területén kívánta igénybe venni a svájci támogatás lehetőségét 2011-ben, s ennek kapcsán tervezte kialakítani testvérvárosi kapcsolatait a német nyelvterületen fekvő Rotkreuz városával. A városi képviselő testület már meghozta a kapcsolat létrejöttét rögzítő helyi rendeletét, de tárgyalások során felmerült nehézségek miatt azt végül is visszavonta, s a francia nyelvterülethez tartozó Aigle lett Körmend testvérvárosa, s közösen pályáztak a svájci támogatás elnyerésére. A 20 millió forintos pályázati összeg megteremti az indulás feltételeit. A kapcsolat így nem csak a testvérvárosi együttműködést jelenti, hanem az egészségmegőrzés területén hosszabb távra szól.

Összegzés

Két, közvetlenül nem szomszédos európai ország települései természetes módon érdeklődnek egymás folyamatai és struktúrái iránt. Ugyanakkor a testvértelepülési kapcsolatok tartalmi

elemeit illetően azt is meg kell állapítanunk, hogy Svájc maga is egy sajátos, „kantondominanciával” jellemezhető struktúrájú ország, ahol a városok és községek rendelkeznek a külső kapcsolatok formálásának jogi és anyagi lehetőségeivel, de ez inkább megmarad a kulturális és az oktatási területeken. Magyarország az államszocialista rendszer bukása után megteremtette a települések (városok, községek) számára az erőteljes nyitás feltételeit, de a széleskörű kapcsolatok formálásának a lehetőségei anyagi okokból korlátozottak maradtak.

Ezért tekinthetjük lényegesen új lehetőségnek a Svájci Hozzájárulás Testvértelepülési és Partnerségi Pályázati Alap nyújtotta anyagi és szervezeti támogatásokat, a pályázatok kiírását, s siker esetén a kapcsolatépítés anyagi eszközei jelentős részének a biztosítását.

Irodalom

BALI I. – ÜRMÖSSY I. (szerk.) (2004): *Testvértelepülési kapcsolatok a gyakorlatban*. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Önkormányzati Hivatal Európai Integrációs irodája, Szolnok.

GENTIL, A. (1991): *Együtműködés magyar és nyugat-európai városok között: A Testvérvárosok Világszövetségének (UTO) kezdeményezése*. Parola, 4. szám, 8 p.

HARMAT L. (2007): *A települések partnerségi hálózatának gyakorlata, avagy a tradicionális és testvérvárosi kapcsolatok bemutatása*. Budapest. www.elib.kkf.hu/edip/D_13734.pdf